

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра фінансів

Допущено до захисту

Завідувач кафедри

« ____ » _____ 20__ р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня магістра

зі спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування»

за магістерською програмою професійного спрямування

«Державні та муніципальні фінанси»

на тему:

«Боргова політика України»

Виконавець:

студентка ЦЗФН

Богачова Аліна Олександрівна

/підпис/

Науковий керівник:

К.е.н. Волкова Оксана Георгіївна

/підпис/

Одеса, 2017 рік

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ БОРГОВОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ	5
1.1. Поняття боргової політики та її економічна сутність	5
1.2. Фактори впливу на боргову політику держави	18
1.3. Боргова політика як інструмент забезпечення боргової безпеки держави	29
РОЗДІЛ II. МОНІТОРИНГ БОРГОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ	38
2.1. Оцінювання внутрішньої боргової політики України	38
2.2. Оцінювання зовнішньої боргової політики України	48
2.3. Оцінювання рівня боргового навантаження України	60
РОЗДІЛ III. ПРИОРИТЕТНІ НАПРЯМИ БОРГОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ	65
3.1. Зарубіжний досвід реалізації боргової політики держави	65
3.2. Проблемні питання боргової політики України	79
3.3. Напрями оптимізації боргової політики України	92
ВИСНОВКИ	106
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	111

ВСТУП

Актуальність дослідження. В сучасних умовах борг є органічною складовою фінансових систем переважної більшості країн світу. Залучення запозичень може мати як позитивні, так і негативні наслідки. Так, з одного боку, залучення додаткових коштів впливає на економічне зростання та економічну активність в країні, стимулюючи споживання, або інвестиції у виробництво, а з іншого – має негативний вплив, оскільки витрати на його обслуговування депресивно позначаються на економічному становищі в країні через те, що відбувається відплив ресурсів з країни.

З цього приводу, особливого значення набувають пріоритети та напрямки боргової політики, в рамках якої здійснюється використання залучених коштів та їх погашення .

Сучасна економічна ситуація в Україні демонструє, що одним із найвпливовіших чинників, який відчутно гальмує розвиток країни, є зростання до загрозливих параметрів боргового навантаження, надмірне залучення коштів на недостатньо вигідних умовах поряд із нераціональністю їх використання, що перешкоджає довгостроковому економічному зростанню. Тому вдосконалення боргової політики є актуальною проблемою, оскільки тільки ефективна боргова політика може підвищити рівень боргової безпеки, дозволить знизити розмір дефіциту державного бюджету та сприяти економічній міцності країни.

Мета дипломної роботи полягає у дослідженні боргової політики України.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі *завдання*:

1. визначити поняття боргової політики та її економічну сутність,
2. провести оцінювання внутрішньої боргової політики України,
3. здійснити оцінювання зовнішньої боргової політики України,
4. проаналізувати рівень боргового навантаження України,
5. вивчити зарубіжний досвід управління борговою політикою,

6. розглянути боргову політику в Україні на різних етапах її реалізації,

7. обґрунтувати напрями оптимізації боргової політики держави.

Об'єктом дослідження є боргова політика держави.

Предметом дослідження є економічні відносини, які виникають в процесі реалізації боргової політики України.

Методи дослідження. В процесі дослідження використовувалися: абстрактно-логічний метод – при визначенні сутності боргової політики держави; метод порівняльного аналізу – при дослідженні підходів до визначення поняття боргова політика; статистико-економічні методи, зокрема: графічний метод, горизонтальний та вертикальний аналіз, регресійний аналіз, прогнозування – в процесі моніторингу боргової політики України; історичний метод – при дослідженні етапів реалізації боргової політики України; компаративний аналіз – під час вивчення зарубіжного досвіду управління борговою політикою; наукової абстракції – під час обґрунтування напрямів оптимізації боргової політики держави; метод узагальнення – при формулюванні висновків дослідження.

Інформаційною базою дослідження є законодавчі та нормативно-правові акти, які регламентують здійснення боргової політики в Україні; монографічні дослідження і наукові публікації вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів; статистичні матеріали Державного комітету статистики України; звітні та оперативні дані Міністерства фінансів України; аналітичні доповіді; електронні ресурси світової мережі Internet.

ВИСНОВКИ

Отже, підводячи підсумок, можна зробити наступні висновки.

1. Боргова політика держави - це діяльність відповідних державних органів стосовно залучення державних запозичень, використання коштів, а також погашення та обслуговування боргу для забезпечення економічного та соціального розвитку держави та гармонізації інтересів позичальників і кредиторів. Вона реалізується шляхом мобілізації позикових коштів та їх ефективного використання на потреби держави. Боргова політика як важлива складова фінансової політики держави включає систему управління державним боргом. Зміст боргової політики залежить від законодавчих, інституціональних умов її реалізації в певній країні, історично сформованих особливостей управління державним боргом, наявних інструментів боргових зобов'язань.

2. На боргову політику держави впливають наступні фактори: розмір державного боргу; рівень і стабільність розвитку економіки країни; фінансова стабільність держави; розвиток ринку державних боргових паперів; диверсифікованість державних боргових інструментів; обсяги грошової та товарної маси в обігу; ставка позичкового процента; рівень інфляції та інфляційних очікувань; сталість курсу національної валюти; рівень «доларизації» економіки; досконалість національного законодавства; незалежність національної боргової політики від політики кредиторів та ін.

3. Боргова безпека держави – це певний рівень державної заборгованості, співвідношення її складових, вартості обслуговування та обсягів погашення, який дозволяє уникнути виникнення дисбалансів у системі державних фінансів та забезпечити сталий економічний розвиток країни. Боргова політика як інструмент забезпечення боргової безпеки держави передбачає систему дій і заходів щодо уникнення і врегулювання боргових проблем держави, забезпечення чи відновлення її платоспроможності та отримання максимального ефекту від фінансування за

рахунок запозичених коштів. Основними засадами боргової політики в сфері боргової безпеки є: оптимізація структури державного боргу; мінімізація витрат на обслуговування державного боргу; мінімізація ризиків, пов'язаних із цим боргом; сприяння розвитку внутрішнього ринку державних запозичень.

4. Проведений аналіз внутрішньої боргової політики України дозволив зробити висновок про те, що обсяги внутрішнього боргу мають чітку тенденцію до зростання. Частка внутрішнього боргу в загальному державному боргу знаходиться на рівні 35% (в 2016 – 2017 рр.). При цьому внутрішній борг в державному безумовному боргу складає 34,75% а в гарантованому (умовному) – 0,99%. У 2016 році було здійснено запозичень на 307,7 млрд грн, з них 246,4 млрд грн, або 80,1 %. – внутрішні. В 2016 р. витрати на погашення внутрішнього боргу склали 102,4 млрд, грн., на обслуговування – 62,6 млрд. грн. Зростання державних боргових та гарантійних зобов'язань пояснюється необхідністю забезпечення фінансування дефіциту державного бюджету, капіталізацією державних банків та наданням кредиту Фонду гарантування вкладів фізичних осіб.

5. Обсяги зовнішнього боргу мали чітку тенденцію до зростання з 2009 р. з незначним скороченням в 2013 р. порівняно з 2012 р. Частка зовнішнього боргу в 2016 р. склала 64,26%, витрати на його погашення склали 9 млрд. грн., на обслуговування – 33,2 млрд. грн. Зовнішній державний борг помітно випереджає золотовалютні резерви України, і на 01.01.2016 він перекрився ними лише на 30,6%, на 01.01.2017 р. ситуація почала покращуватися і рівень перекриття зріс до 34,07. Станом на 01.10.2017 р. цей показник сягав рівня в 37,35%. Сьогодні більшість боргів, які складають зовнішній борг – досить дешеві в обслуговуванні (близько 2% на рік) і тому створюють порівняно невелике навантаження на бюджет з обслуговування поточних процентних зобов'язань, але з 2017 р. будуть віддаватися більш дорогі в обслуговуванні борги.

6. Проведена оцінка боргової безпеки України засвідчила значне

зростання в останні три роки рівня боргового навантаження, яке дійшло до 75% від рівня ВВП. Так спостерігається надзвичайно високий рівень відношення обсягу державного та гарантованого державою боргу до ВВП (78,55% при нормі максимум до 60%). Більшість індикаторів протягом досліджуваного періоду знаходяться поза допустимими межами, ситуація ускладнюється й існуванням негативного тренду в тенденціях боргових індикаторів. Для оцінки впливу на боргове навантаження було обрано індекс інфляції та обсяги валової доданої вартості. В результаті кореляційно-регресійного аналізу було побудовано модель, на підставі якої пояснюється 98,77% зміни рівня боргового навантаження.

7. Боргова політика у країнах світу може реалізовуватися через урядову, банківську або агентську моделі. Найчастіше розвинені країни світу використовують агентську модель інституційного управління державним боргом. Агентства є автономними державними установами, які здебільшого підпорядковуються міністерству фінансів або казначейству та функціонують за погодженою з урядом країни програмою. Політика управління державними борговими зобов'язаннями в зарубіжних країнах здійснюється на підставі чітких планів, з урахуванням впливу макроекономічних показників, що безпосередньо залежать від обсягу державного боргу, на соціальне становище в державі. З огляду на це підвищується рейтинг країни серед міжнародної спільноти, а отже, зростає довіра з боку кредиторів та інвесторів, необхідна для отримання нових запозичень з умовою їх цілеспрямованого використання на розвиток ланок економіки, котрі сприяють покращанню макроекономічних індикаторів, пов'язаних зі зміною обсягу державного боргу.

8. Реалізацію боргової політики України можна умовно поділити на 7 етапів. Перший етап (1991-1994 рр.) – утворення державного боргу. Цей період характеризувався утворенням і нагромадженням боргу: залучали прямі кредити НБУ, надавали урядові гарантії щодо іноземних кредитів українським підприємствам, урегульовували боргові взаємовідносини з

Російською Федерацією. На другому етапі (друга половина 1994 р. - перша половина 1997 р.) продовжилася боргова політика попередніх років, водночас активізувалися зв'язки з міжнародними фінансовими організаціями. Третій етап (друга половина 1997 р. - перша половина 1998 р.) характеризувався активним урядовим позичанням як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках капіталу, на який Україна вийшла лише в 1997 р. Четвертий етап (друга половина 1998-2000 рр.) – період реструктуризації боргових зобов'язань після боргової кризи 1998 р. У цей період в Україні простежувалися значні розриви платіжного балансу та низькі валютні резерви. П'ятий етап (2001-2007 рр.) – період виваженої боргової політики, спрямованої на недопущення безконтрольного зростання державного боргу. Протягом 2001-2007 рр. відбувся перехід від антикризового управління державним боргом до здійснення виваженої боргової політики в Україні. Також простежувалася чітка тенденція до зменшення відношення державного боргу до ВВП. Період 2008-2009 рр. науковці відносять до шостого етапу реалізації боргової політики України, та називають періодом загрози втрати боргової безпеки. Період характеризується економічною кризою, спричиненою політичною нестабільністю. Сьомий етап (2010 р. - до сьогодні) можна назвати періодом втрати боргової безпеки. Сьогодні Україна стоїть на порозі значного зростання боргового тягаря, здатного вже в найближчому майбутньому істотно підвищити фінансові ризики й посилити депресивний тиск на всіх економічних агентів.

9. Результати дослідження дають підстави стверджувати, що стабілізація ситуації у сфері державних фінансів та підвищення рівня боргової безпеки потребує оптимізації боргової політики України, зокрема, за рахунок розроблення та законодавчого закріплення середньострокової боргової стратегії з урахуванням впливу внутрішніх та зовнішніх боргових ризиків, узгодження напрямів державної боргової, бюджетної й грошово-кредитної політики та використання передового міжнародного досвіду. Одним із напрямів підвищення ефективності управління державним боргом є

запровадження середньострокової стратегії бюджетного планування та прогнозування, що передбачає збалансування державного бюджету за рахунок покращення адміністрування податків та митних платежів, боротьби з корупцією та тіньовим сектором. Ключовою умовою збереження платоспроможності держави є утримання рівня державного боргу України в безпекових межах (не більше 35 % ВВП), для чого необхідно посилити регулювання державного боргу в частині оптимізації його обсягів, структури, вартості та джерел його погашення шляхом законодавчого забезпечення еквівалентності бюджетно-податкових змін і запровадження боргових фіскальних правил. Залучення зовнішніх фінансових ресурсів потребує підвищення ефективності їх використання, розширення співпраці України з МФО з поглибленим аналізом ризиків залучення різних видів боргових інструментів, у тому числі з використанням методик міжнародних фінансових організацій, зокрема МВФ, та розширення за його результатами спектра використання боргових інструментів. На сьогодні для України вкрай необхідною є розробка оптимальної стратегії запозичень і управління державним боргом взагалі. Здійснення ефективної боргової політики для України передбачає розробку концепції такої боргової стратегії, в якій державний борг розглядатиметься як інструмент економічного зростання, а не з позицій боргового тягаря на економіку. Розробка та прийняття нормативно-правової бази, яка регулює питання державного боргу в Україні, вибір оптимальних інструментів боргової політики, підвищення ефективності використання залучених ресурсів – основні шляхи оптимізації боргової політики України, реалізація яких створить фундамент для проведення ефективної боргової політики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Базилевич В. Д. Макроекономіка: навч. посіб. / В. Д. Базилевич, Л. О. Баластрик. - К.: Атіка, 2002. - 368 с.
2. Бачо Р. Й. Державний борг Угорщини: ретроспективний аналіз та політика управління / Р. Й. Бачо // Вісник Житомирського державного технологічного університету. - 2013. - № 1. - С. 218-221.
3. Бенч Л. Боргова політика на сучасному етапі: прагматика та проблематика / Л. Бенч // Ринок цінних паперів України. - 2015. - № 3-4. - С. 15-22.
4. Бенч Л. Я. Боргова політика в Україні: реалії та перспективи / Л. Я. Бенч, Р. М. Корнацька // Бізнес Інформ. - 2014. - № 2. - С. 35-39.
5. Богдан Т. Г. Боргова безпека та її роль у гарантуванні фінансової стабільності / Т. Г. Богдан // Вісник НБУ. - Квітень 2012. - С. 8-15.
6. Богдан Т. П. Боргова політика держави в умовах глобальної нестабільності / Т. П. Богдан // Економіка України. - 2013. - № 2 (615). - С. 4-17.
7. Богдан Т. Регулювання боргових процесів на новому етапі розвитку світової фінансової системи / Т. Богдан // Вісник НБУ. – 2010. – №8. – С. 18–24.
8. Бондарук Т. Г. Державний борг України: механізм управління та обслуговування: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: 08.04.01 / Т. Г. Бондарук. - К., 2001. - 19 с.
9. Борисюк О.В. Напрямки управління державного боргу України в сучасних умовах / О.В. Борисюк // Наукові записки. Серія «Економіка» . – 2011. – Випуск 21. – С. 121–125.
10. Босенко О. С. Управління державними борговими зобов'язаннями в зарубіжних країнах / О. С. Босенко // Наукові праці НДФІ. - 2016. - Вип. 2. - С. 26-38.
11. Бусел В.Т. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К.: ВТ “Перун”, 2001. – 1440 с.

12. Бутенко В. В. Виокремлення напрямків оптимальної боргової політики держави / В. В. Бутенко // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент. - 2016. - Вип. 15. - С. 91-95.
13. Бюджетний кодекс: Закон України від 08.07.2010 № 2456-VI // Відомості Верховної Ради України. - 2010. - № 50-51. - Ст. 572.
14. Вавилов А. Принципи государственной долговой политики / А. Вавилов, Е. Ковалишин // Вопросы экономики. - 2001. - №8. - С. 43-51.
15. Валовий зовнішній борг України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=65613
16. Валовой внутренний продукт Украины [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://index.minfin.com.ua/index/gdp/>
17. Василенко Л. І. Фінанси: Навч. посібник / Л. І. Василенко, А. В. Василенко. - К.: Київський національний торговельно-економічний ун-т, 2004. – 200 с.
18. Василик О. Д. Державні фінанси України: підручник / О. Д. Василик, К. В. Павлюк. - К.: НІОС, 2002. - 608 с.
19. Василик О. Д. Теорія фінансів: підручник / О. Д. Василик. - К.: НІОС, 2000. - 416 с.
20. Верещака І. М. Етапи реалізації боргової політики в Україні: проблеми та перспективи / І. М. Верещака // Наукові праці НДФІ. - 2013. - Вип. 4. - С. 38-47.
21. Власюк О. С. Боргова стійкість як стратегічний напрям підвищення рівня фінансової безпеки / О. Власюк, Л. Шемаєва, Л. Лондар. - К.: НІСД, 2016. - 50 с.
22. Воронин Ю.М. Управление государственным долгом / Ю.М. Воронин, В.А. Кабашкин // Экономист. - 2006. - № 1. - С.58–68.
23. Данилюк В. О. Боргова політика держави: поняття, види, особливості реалізації / В. О. Данилюк // Вісник Одеського економічного національного університету. - 2013. - Т 18. - Вип. 3 (1). - С. 115-118.
24. Державна казначейська служба України [Електронний ресурс]. – Режим

- доступу: <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/publish/article/344742>
- 25.Длугопольський О. В. Теорія економіки державного сектора: навч. посіб. / О. В. Длугопольський. - К.: Професіонал, 2007. - 592 с.
- 26.Дудченко В. Сучасний стан та структура державного боргу країн Європи / В. Дудченко // Економічний аналіз. – 2012. – Вип. 11, ч. 1. – С. 98–103.
- 27.Ефективність монетарної політики Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://feao.org.ua/wp-content/uploads/2016/08/FEAO_Analysis-of-the-NBU-Monetary-Pollicy-Effectiveness_A5_03.pdf
- 28.Жиленко С. М. Боргова політика України: тенденції та перспективи / С. М. Жиленко // Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу "Києво-Могилянська академія". Серія: Економіка. - 2012. - Т. 189, Вип. 177. - С. 21-24.
- 29.Жулин О. В. Управління державним боргом з метою максимізації суспільного добробуту / О. В. Жулин // Управління проектами, системний аналіз і логістика. Технічна серія. – 2012. – Вип. 9. – С. 319–322.
- 30.Закон України «Про Державний бюджет України на 2017 рік» від 21.12.2016 р. № 1801-VIII // Відомості Верховної Ради. – 2017. - № 3. - Ст.31.
- 31.Закон України «Про основи національної безпеки України» від 19.06.2003 р. № 964-IV // Відомості Верховної Ради України. - 2003. - № 39. - Ст.351.
- 32.Зовнішній борг України зростає: чи загрожує державі дефолт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dyvys.info/2017/08/09/zovnishnij-borg-ukrayiny-zrostaye-chy-zagrozhuje-derzhavi-defolt/>
- 33.Зовнішній борг: час розплати наближається. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://news.finance.ua/ua/news/-/407473/zovnishnij-borg-chas-rozplaty-nablyzhayetsya>
- 34.Зражевська Н.В. Зовнішній державний борг у фінансовій системі України: автореф. дис... канд. екон. наук: 08.04.01/ Н.В. Зражевська. – К.: Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка, 2006. – 20 с.

35. Индекс инфляції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://index.minfin.com.ua/economy/index/inflation/>
36. Іваненко Ю.В. Агентство з питань управління державним боргом: досвід Португалії та Великобританії / Ю.В. Іваненко, А.В. Мамишев // Вісник НБУ. - 2008. - №3. - С. 14-18.
37. Карапетян О. М. Глобалізаційні детермінанти національної боргової політики / О. М. Карапетян // Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції. - 2013. - № 2. - С. 33-36.
38. Киреев А. П. Прикладная макроэкономика: учебник / А. П. Киреев. – М.: Междунар. отношения, 2006. – 456 с.
39. Коблик І.І. Внутрішні державні запозичення: оцінка та перспективи розвитку / І.І. Коблик // Науковий вісник НЛТУ України. – 2012. – Вип. 22.3. – С. 222-228.
40. Коженівські Л. Управління безпекою / Л. Коженівські // Актуальні проблеми економіки. – 2004. – №1(31). – С. 147-154.
41. Козюк В. В. Державний борг в умовах ринкової трансформації економіки України: монографія / В. В. Козюк. - Тернопіль: Карт-бланш, 2002. - 238 с.
42. Котіна Г. Боргова безпека України: оцінка, ризики та перспективи / Г. Котіна // Схід. – 2017. - №3. – С. 10-15
43. Крайчак Є. В. Боргова політика України у контексті збереження фінансової безпеки держави / Є. В. Крайчак // Зовнішня торгівля: право та економіка. - 2009. - № 5. - С. 81-88.
44. Кубай М. В. Реалізація боргової політики України на сучасному етапі / М. В. Кубай // Вісник Львівської комерційної академії. Серія економічна. - 2013. - Вип. 43. - С. 21-26.
45. Кубай М. В. Концептуальні засади дослідження боргової безпеки / М. В. Кубай // Вісник Львівської комерційної академії. Серія економічна. - 2014. - Вип. 46. - С. 38-43.
46. Кудряшов В. П. Фінанси: навч. посіб. / В. П. Кудряшов. - Херсон : Олді-плюс, 2012. - 352 с.

47. Кузьменко О. Організаційно-правові проблеми управління державним боргом України / О. Кузьменко // *Право України*. – 2005. – № 4. – С. 56-58.
48. Курищук К. Внутрішній ринок державних цінних паперів у забезпеченні ефективності боргової політики України / К. Курищук // *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка*. - 2014. - Вип. 1. - С. 52-57.
49. Кучер Г.В. Ефективність системи управління державним боргом в Україні / Г.В. Кучер // *Фінанси України*. – 2012. – № 6. – С. 44–57.
50. Лондар Л. П. Вдосконалення боргової політики як чинник підвищення рівня фінансової безпеки держави / Л. П. Лондар // *Стратегічні пріоритети*. – 2016. – № 3 (40). – С. 244-252.
51. Лондар Л.П. Оцінка стану державного боргу та ключові напрями підвищення рівня боргової безпеки України / Л.П. Лондар. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/derzhavniy_borg-cc2fd.pdf
52. Лондар С. Л. Можливості трансформації сучасної боргової політики в Україні / С. Л. Лондар, О. С. Лондар // *Фінанси України*. – 2016. - №7. - С. 26-43.
53. Лось В. В. Теоретичні основи управління борговою безпекою / В. В. Лось, В. І. Усик // *Молодий вчений*. - 2015. - № 2(2). - С. 153-156.
54. Лугівська О. П. Класифікація типів і видів боргової політики держави / О. П. Лугівська, Л. А. Лугівська // *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія: Економічні науки*. - 2017. - № 1. - С. 130-140.
55. Лютий І. О. Державний кредит та боргова політика України: монографія / Лютий І. О., Зражевська Н. В, Рожко О. Д. - К.: Центр учбової л-ри, 2008. - 352 с.
56. Лютий І. О. Теоретико-методологічні засади бюджетної політики держави / І. О. Лютий // *Фінанси України*. – 2009. – № 12. – С. 13 – 19.
57. Макар О. П. Світовий досвід управління державним боргом і перспективи

- його застосування в Україні / О. П. Макар // Економіка та держава. - 2012. - № 10. - С. 54-57.
- 58.Макар О.П. Зміцнення боргової безпеки як передумови економічного зростання / О.П. Макар // Науковий вісник національного лісотехнічного університету України. - 2012. - № 22.12 - С.288-292.
- 59.Маршалок Т. Внутрішня боргова політика держави: форми, принципи та цілі реалізації / Т. Маршалок, С. Олексійчук // Світ фінансів. – 2016. – №2. – С. 43-52.
- 60.Миотти Л. Финансовая либерализация, спекуляция и банковские кризисы / Л. Миотти, Д. Плин // Банки: мировой опыт. – 2002. – № 4. – С. 21-24.
- 61.Мочерний С. В. Економічна енциклопедія: у 3 т – Т. 3: П-Я / С. В. Мочерний. - Тернопіль: Акад. нар. госп-ва, 2002. - 952 с.
- 62.Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України» від 29 жовтня 2013 року № 1277 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/ME131588.html
- 63.Новосад Л. А. Боргова політика України: тенденції та перспективи / Л. А. Новосад // Фінанси, облік і аудит: зб. наук. праць. - 2008. - Вип. 12. - С. 92-99.
- 64.Новосьолова О. С. Світова практика інституційного забезпечення управління державним боргом / О. С. Новосьолова // Часопис економічних реформ. - 2013. - № 4. - С. 54-60.
- 65.Омельченко Л. С. Боргова безпека України та аналіз її сучасного стану / Л. С. Омельченко, І. В. Суміна // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. - 2012. - № 1. - С. 309-320.
- 66.Опарін В. М. Фінанси (загальна теорія): навч. посіб. / В. М. Опарін. – К.: КНЕУ, 2007. - 240 с.
- 67.Офіційний сайт Міністерства фінансів України. [Електронний ресурс]. -

Режим доступу: <https://www.minfin.gov.ua>

- 68.Павлов В.І. Цінні папери в Україні : навч. посібн. / В.І. Павлов, І.І. Пилипенко, І.В. Кривов'язюк. – К. : Вид-во "Кондор", 2004. – 400 с.
- 69.Павловська Є. О. Застосування польського досвіду в управлінні державним боргом України / Є. О. Павловська // Вісник східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. - 2014. - № 2 (209). - С. 204-207.
- 70.Павловська Є. О. Складові внутрішніх та зовнішніх запозичень України / Є. О. Павловська // Економічний аналіз: зб. наук. праць. - 2013. – Том 14. – №1. – С. 308-313.
- 71.Панченко В.В. Сутність та чинники формування зовнішнього державного боргу / В.В. Панченко // Економічний простір. – 2014. – № 88. – С. 5–17.
- 72.Пасічник Ю. В. Стратегія боргової політики держави: сучасні тенденції та перспективи / Ю. В. Пасічник // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2015. – Вип. 4. – С. 96-99.
- 73.Педченко Н. С. Сутність поняття "боргова політика держави" / Н. С. Педченко, Л. А. Лугівська // Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Сер.: Економічні науки. - 2012. - № 2. - С. 229-236.
- 74.Порядок розроблення Середньострокової стратегії управління державним боргом і контролю за її реалізацією: затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 27.10.2010 р. № 978. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/978-2010-п>.
- 75.Про Державний бюджет на 2016 рік: Закон України від 25.12.2015 № 928-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2016. – №5. – Ст. 54
- 76.Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України: Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2013 № 1277 [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://cct.com.ua/2013/29.10.2013/1277.htm>.
- 77.Про схвалення Концепції державної боргової політики на 2001-2004 роки: постанова Кабінету Міністрів України від 28.09.2000 р. № 1483.

- [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1483-2000-п>
- 78.Прутська О. О. Управління державним боргом: навч. посіб. / О. О. Прутська, О. А. Сьомченков, Ж. В. Гарбар. – К.: ЦУЛ, 2010. - 216 с.
- 79.Рахунки інституційних секторів економіки України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2006/vvp/nrzise/arh_nrzise_u.html
- 80.Рейтинг стран по государственному долгу в 1980–2016 гг., в % к ВВП. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://svspb.net/danmark/gosudarstvennyj-dolg-stran.php>
- 81.Розпорядження КМУ «Про схвалення Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2017-2020 роки» від 08.02.17 р. № 142-р [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/142-2017-р>
- 82.Романенко О. Р. Фінанси: підручник / О. Р Романенко. - К.: Центр учбової л-ри, 2009. - 312 с.
- 83.Ронжина И. А. Механизм нарушения равновесия национальных бюджетных систем / И. А. Ронжина // Экономические науки. – 2013. – №1. – С. 39-43.
- 84.Сальникова Т.В. Державний борг України: оцінка та напрями підвищення ефективності управління / Т.В Сальникова // Економічний вісник університету. - 2017. – №33. – С. 385-394.
- 85.Селіверстова І. О. Боргова безпека як елемент фінансової безпеки держави / І. О. Селіверстова, О. Ю. Лащенко, С. І. Шапошнікова// Проблеми системного підходу в економіці. – 2010. – №3. – С.12-19.
- 86.Спеціальне дослідження стану державного боргу України за підсумком 2015 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://rurik.com.ua/documents/analytic_articles/Gov_debt_2015.pdf
- 87.Статистичні дані. Зведені національні рахунки у 2011 - 2016 роках / Офіційний сайт Державної служби статистики [Електронний ресурс]. -

Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua/>.

88. Титков В. Проблемы управления российским внешним долгом / В. Титков // Вопросы экономики. - 2008. - №4. - С. 79-83.
89. Тюпа Д.І. Фактори формування кризи системи зовнішньої заборгованості країн, що розвиваються / Д.І. Тюпа // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. – 2015. – №10. – С. 56-58.
90. Федорович І. М. Економічна природа та причини формування державного боргу / І. М. Федорович // Наука молода: зб. наук. праць молодих вчених ТНЕУ. - 2015. - № 23. - С. 103-111.
91. Федорович І. М. Моделювання динаміки державного боргу та факторів впливу на неї / І. М. Федорович // Економічний аналіз: зб. наук. праць. – 2014. – Том 16. – № 1. – С. 257-267.
92. Федосов В. М. Теорія фінансів: підручник / В. М. Федосов, С. І. Юрій. - К.: Центр учбової л-ри, 2010. - 576 с.
93. Федосов В. Фінансова реструктуризація в Україні: проблеми і напрями: монографія / В. Федосов, В. Опарін, С. Львовчкін - К.: КНЕУ, 2002. - 387 с.
94. Царук О. В. Концептуальні основи та статичні індикатори оцінки боргової безпеки держави / О. В. Царук // Світ фінансів. - 2007. - № 1(10). - С. 46-50.
95. Царук О. В. Оцінка боргового фінансування дефіциту державного бюджету України / О. В. Царук // Фінанси України. – 2010. – № 4. – С. 98–101.
96. Чуй І. Р. Методичні підходи до оцінювання боргової безпеки / І. Чуй, О. Мицак // Науковий вісник НЛТУ України. - 2016. - Вип. 26.6 - С. 225-231
97. Юрій С. І. Управління зростанням на основі боргу і Україна / С. І. Юрій // Журнал європейської економіки. – 2007 – Том 6 (№1) – С. 6–27.
98. Ярошевич Н. Б. Ретроспектива та перспектива управління державним боргом України / Н. Б. Ярошевич, І. А. Хайдукова // Науковий вісник НЛТУ України. - 2009. - Вип. 19.7. - С. 192-197.